

10.9.2015

Asianumero 2015-00426
Viite 2442/08.06.06/2015
Asia Lausuntopyyntö kaatuneiden huollon oppaasta

Pääesikunta, koulutusosasto

1. Yleistä

Pääesikunta on 3.6.2015 pyytänyt kirkkohallitukselta lausuntoa kaatuneiden huollon oppaan luonnoksesta liitteineen (asia 2442/08.06.06/2015).

Nämä tehtävät opas täyttää hyvin. Opas on myös riittävän konkreettinen. Liitteet tukevat oppaan tekstiä hyvin. Oppaan dispositio on tarkoituksenmukainen.

Oppaan näkökulma on ennen kaikkea logistinen. Opas on laadittu huollon näkökulmasta, mikä on perusteltua. Sen rinnalle tarvitaan täydentäväksi varsinkin sotilaspapiston ohjeistusta ja koulutusta, jossa otetaan opasta vahvemmin huomioon eettiset ja sielunhoidolliset näkökulmat. Kuolema koskettaa yksityistä ihmistä ja koko yhteisöä syvästi, on sitten sen kanssa tekemisissä kuka tahansa tai missä tehtävässä tahansa. Kärsimyksen, kuoleman, menetyksen ja surun kohtaamiseen voisi oppaassa olla viittauksia lisäaineistoihin.

Kaatuneiden huollon opas on hallinnollista virkakieltä, joka on paikoin kankeaa ja vähentää luettavuutta. Tämän vuoksi oppaan viimeistelyssä on kielenhuolto tarpeen.

2. Kaatuneiden huollon perusteet (luku 2)

Luvussa 2.1. todetaan kaatuneiden huollon tavoitteena olevan kunnian osoittaminen ja viimeisen palveluksen suorittaminen kaatuneille sekä omaisten surun huojentaminen. Tähän olisi syytä lisätä tavoitteena vainajien ihmisarvon kunnioittaminen. Näin ohjeistus liittyy myös hautaustoimilain periaatteisiin.

Luvussa 2.1. mainitaan hautaamisen yhteydessä kaatuneen ja omaisten elämäntutkimuksen kunnioittamisesta. Tekstiin tulisi erikseen lisätä käsite "uskonnollinen vakaumus", koska kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa uskonnollinen vakaumus mainitaan erikseen ajatuksen ja elämäntutkimuksen vapauden rinnalla. Uskonnollinen vakaumus käsitteenä tulee näkyä myös luvuissa 3.7. ja 5., joissa käsitellään vainajan hautaamiseen liittyviä asioita.

Kappaleessa 2.3. todetaan: "Toimintakykyjärjestelmän ja kenttälääkinnän asiantuntijat osallistuvat ryhmien kouluttamiseen ja koordinoivat siviiliviranomaisilta saatavan tuen käytön."

Tähän tulisi lisätä maininta siitä, että sotilaspapit uskontojen ja hautaamisen asiantuntijoina toimivat yhdyshenkilöinä paikallisseurakuntiin vainajan hautaukseen liittyvissä asioissa.

Luvussa 2.5.2. puhutaan henkilöstöjärjestelmään kuuluvasta koulutuksesta. Tekstiin olisi hyvä lisätä erikseen maininta, että koulutukseen sisältyvät muun muassa perustiedot ja -taidot kaatuneiden huollosta. Asia on ilmeisesti niin itsestään selvä, ettei sitä ole tekstiluonnokseen otettu, mutta nimenomaan kaatuneiden huollon oppaaseen se olisi tarpeen lisätä.

Kappaleessa 2.4.1 todetaan: "Siviilikomponentteja ovat terveydenhuollon laitokset, kunnat, seurakunnat, Hautaustoimistojen liitto ry, poliisi- ja pelastusviranomaiset sekä aluehallintovirastot". Tähän tulisi lisätä evankelis-luterilaisen kirkon hiippakunnat, koska hiippakunnat koordinoivat kirkollista toimintaa alueellaan kriisiaikoina. Kirkkojärjestyksen mukaan tuomiokapitulin tulee hoitaa hiippakunnallista toimintaa, hallintoa ja taloutta, tukea ja valvoa seurakuntien toimintaa ja hallintoa, hoitaa papiston henkilöstöasioita ja valvoa heidän ja seurakunnan muiden viranhaltijoiden ja työntekijöiden tehtävien hoitoa ja elämää. Tähän perustuen kriisiaikoina kirkollisen henkilöstön (siviilissä työskentelevät papit) riittävyyden varmistaminen kuuluu hiippakuntien vastuulle.

Luku 2.6. käsittelee kirkollista työtä kaatuneiden huollossa. Luvussa on kuvattu hyvin kirkollisen alan toimijoiden merkittävää roolia toimintakyvyn ja kaatuneiden huollon näkökulmasta. Lukuun 2.6.1. kannattaisi lisätä selkeästi oppaan sisältö huomioon ottaen, että eettiseen toimintakykyyn liittyvä koulutus antaa tarvittavia valmiuksia kohdata myös kuolema, niin oma kuin muidenkin. Lisäksi on hyvä huomata, että sotilaspappien eettiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvä työ tukee osaltaan myös fyysistä toimintakykyä.

Luvussa 2.6.2. määritellään kirkollisen alan henkilöstön tehtävät ja vastuut kaatuneiden huollossa. Sen mukaan kirkollisen alan henkilöt toimivat hautaustoimen ja kaatuneiden huollon asiantuntijoina. Tähän liittyen sotilaspapit vastaavat kaatuneiden huollon suunnittelusta ja ohjeistuksesta sekä viranomaisyhteistyöstä yhdessä logistiikka-alan kanssa.

Linjauksen mukaan sotilaspappi ei siis johda kaatuneiden huoltoa, vaan toimii asiantuntijana. Silti hänen tehtävänsä on vastata suunnittelusta ja ohjeistuksesta sekä viranomaisyhteistyöstä yhdessä logistiikka-alan kanssa. Kaatuneiden huollon kokonaisuuden huomioon ottaen ratkaisu on perusteltu ja tarkoituksenmukainen. Se edellyttää kuitenkin selkeää tehtävänjakoa, hyvää johtamista ja yhteistyökykyä sekä riittävää logistiikka-alalla olevaa kirkollisen työn tuntemusta. Sekä yleisesti logistiikka-alan laajuuden että erityisesti siihen kuuluvan kaatuneiden huollon vuoksi olisi tarpeen, että tällä toimialueella olisi oma sotilaspapin virka. Se mahdollistaisi logistiikkaan ja erityisesti kaatuneiden huoltoon liittyvien erityiskysymysten, suunnittelun, ohjeistuksen ja viranomaisyhteistyön riittävän hyvän hoitamisen.

Sotilaspappien ja -diakonien osallistuminen kaatuneiden huoltoon sekä haavoittuneiden ja kuolevien hoitoon perustellaan kristillisestä lähimmäisenrakkaudesta nousevalla palvelulla. Kyse on tämän lisäksi myös viran sisällöstä nouseva peruste, sillä virka on olemukseltaan palvelua.

Sotilaspapit ja -diakonit tuovat kuolemaan liittyvän menetyksen keskelle lohdutusta, uskoa ja toivoa sekä mahdollisuuden surun jakamiseen. Tähän olisi hyvä lisätä myös tärkeä tehtävä menetyksen ja surun yhteiseen sanoittamiseen.

Kuvaan 2 Toimialojen yhteistoiminta kaatuneiden huollossa on syytä lisätä Kirkkohallitus. Tämä on perusteltua siksi, että Kirkkohallitus vastaa seurakuntien hautaustoimeen liittyvästä ohjeistuksesta. Muutenkin sen toimintaa koordinoiva merkitys poikkeusoloissa ja kriisitilanteissa kasvaa.

3. Kaatuneiden huollon tehtävät ja periaatteet (luku 3)

Luvussa 3.3. perustellaan huostaanottamisen tekemistä mahdollisimman nopeasti. Listaan olisi hyvä lisätä maininta, että näin toimittaessa osoitetaan kunnioitusta kaatuneille. Huostaanottamisen periaatteita koskevaan listaukseen on syytä ottaa toiseksi kohdaksi, että huostaanottaminen tapahtuu kaatuneen ihmisarvoa kunnioittaen.

Luvussa 3.5. käsitellään ilmoittamista ja asiakirjojen ylläpitoa. Kuolintodistuslomakkeiden lähettämisestä todetaan, että "Lomakkeistot lähetetään kaatuneiden evakuoimiskeskukseen, jossa ne täydennetään ja lähetetään edelleen muille viranomaisille sekä vainajan omaisille". Varmuuden vuoksi tähän olisi syytä kirjata, ettei lomaketta lähetetä omaisille ennen kuin tieto kuolemasta on saavuttanut omaiset muuten, ts. poliisi - yhteistyössä seurakunnan kanssa - on ilmoittanut kuolemasta omaisille. Sielunhoidollisista syistä on tärkeää, että kuolinviesti ei tule ilmoituksena postissa, vaan sen kertoo ihminen.

Luvussa 3.6. todetaan, että kaatuneiden evakuoimisessa kaatuneiden evakuoimiskeskuksista kotialueelle käytetään Hautaustoimistojen liittoa ja sen jäsenyrityksiä. Linjaus on hyvä, sillä se kunnioittaa kaatuneiden ihmisarvoa ja omaisten tunteita. Mutta koska kyse saattaa olla satojen kilometrien kuljetuksista, onnistuuko tämä kaikissa tilanteissa? Olisiko syytä olla jokin varajärjestelmä sitä varten, että tarvitaan laajamittaista evakuointia pitkien matkojen päähän? Samassa luvussa tulisi mainita, että Kaatuneiden evakuoimiskeskuksen sotilaspappi hoitaa yhteydet seurakuntiin, joihin vainajat kuljetetaan haudattaviksi.

4. Kaatuneiden huollon joukot (luku 4)

Luvussa puhutaan kuntayhtymien ja aluehallintoviraston perustamista "kuolleiden huoltolaitoksesta", joka toimii yhteistyössä puolustusvoimien (kaatuneiden huoltojoukkue) kanssa. Nimitys on oppaassa laitettu sitaatteihin, joka osoittaa, että nimi ei ole liene lopullinen. Kyseiselle huoltolaitokselle olisikin löydettävä parempi nimi.

Poikkeusoloissa siviilien kuolleisuus säilyy ennallaan. Oppaassa ei ole pohdittu resurssien riittävyttä tilanteessa, jossa siviilien lisäksi tulee kuolleita sotilaita. Riittääkö oikeuslääkärin, poliisien (mukaan luettuna DVI-henkilöstö) ja hautaustoimistojen henkilöstö hoitamaan myös poikkeusolojen tilanteet oppaan linjausten mukaisesti? Tämä kysymys koskee myös sotilaspapistoa. Kuten edellä on jo todettu, Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen riittävästä kirkollisen alan henkilöstöstä on huolehdittava, jotta suunnitelmat, koulutus ja harjoittelu sekä viranomaisyhteistyö toimivat myös poikkeusoloissa.

5. Muut havainnot

Luvussa 5 käsitellään toimintaedellytysten luomista, johon on syytä kiinnittää huomiota, ks. edellä kirjatut huomiot.

Viranomaisyhteistyötä käsitellään luvussa 8. Kaatuneiden huollon yhteistyötahoihin on syytä lisätä Kirkkohallituksen yhteyteen myös hiippakuntien tuomiokapitulit, jotka toimivat hiippakunnissa seurakuntia tukevana ja valvovina viranomaisina.

Kaatuneiden huollon erityispiirteitä käsittelevässä luvussa 10. ohjeistetaan, miten toimitaan sotatoimialueella tai puolustusvoimien kohteessa kuolleiden palveluntuottajien henkilöiden kohdalla. Poikkeusoloissa voi jostain syystä sotatoimialueella löytyä myös siviilikuolleita. Oppaassa olisi syytä olla maininta, miten toimitaan tällaisissa tilanteissa.

Kaatuneiden huollossa vainajat huolletaan yhtenevillä periaatteilla. Uskonnolliset ja elämäkatsomukselliset erityispiirteet huomioidaan vasta Kaatuneiden evakuoimiskeskuksen jälkeen tapahtuvassa toiminnassa pois lukien kenttähautaamisen yhteydessä tapahtuvassa muistosanoissa tai rukouksissa. Tämä ratkaisu on poikkeusolot huomioon ottaen perusteltu. Samalla on syytä painottaa kaatuneiden kunnioittavaa kohtelua kaikissa tilanteissa.

Lisäyksenä keskeisten käsitteiden ja määritelmien lukuun 12. tulee laittaa hiippakunta seuraavasti: Hiippakunta on kirkon hallinnollinen alue. Sen muodostavat rovastikuntiin jaetut seurakunnat, joilla on melko itsenäinen asema ja hallinto. Hiippakuntaa ja sen hallintoa johtaa piispa, joka myös valvoo seurakuntien ja pappien toimintaa.

Seurakunta-käsitettä on syytä selventää siten, että määritelmästä poistetaan sanat "yleensä joko koko kristikuntaa tai".

Kirkkoneuvos

Leena Rantanen

Vs. kirkkoneuvos

Kari Kopperi